MITÄ TAPAHTUI KEMISSÄ ?

Työväenjärjestöjen valtuuskunnan selostus

Suomen Kansan Demokraattinen Liitto r.y. — Helsinki 1949

Työväenjärjestöjen valtuuskunnan selostus tapahtumista

Tapahtumain kulku

Uutinen, joka järkytti mieliä

Elokuun 18 päivän iltana levisi kautta maan tieto, että Kemissä oli sisäministeri Simosen alainen poliisikomennuskunta avannut tulen mielenosoituksella liikkuvia lakkolaisia vastaan, jolloin yksi työläinen kuoli heti ja useita haavoittui. Jotakin ennen kuulumatonta oli tapahtunut. Ensimmäisen kerran Suomen historiassa on käytetty aseita lakkolaisia vastaan, ja tämä on tapahtunut aikana, jolloin maassa on toiminut ns. työväenhallitus.

Verilöylyn jälkeen aloittivat poliisit koko Kemissä lakkolaisten ajojahdin, suorittivat lukuisia pidätyksiä, pahoinpitelyjä, koti- ja ruumiintarkastuksia sekä tunkeutuivat SKDL:n ja SKP:n piirijärjestöjen toimistoihin, joista vietiin asiakirjoja. Kaiken tämän laittomuuden lisäksi oli julistettu poikkeustila, jolla tahdottiin estää laillisesti rekisteröidyiltä järjestöiltä kokoontumis- ja muut toimintaoikeudet.

Levottomina kysyivät kansalaiset: Mitä Kemissä on tapahtunut? Samaniltaisessa radiopuheessaan sisäministeri Simonen ryhtyi puolustamaan poliiseja syyttäen lakkolaisia väkivaltaisesta esiintymisestä ja aseellisesta hyökkäyksestä poliiseja vastaan.

Nämä syytökset, joilla viranomaiset ryhtyivät tekojaan puolustamaan, osoittautuivat heti valheiksi — jäljelle jäi tosiasia, että poliisiterroria oli käytetty elinehtojensa puolesta taistelevia lakkolaisia vastaan sekä että perustuslakiemme ja rauhansopimuksen suomia oikeuksia oli törkeästi loukattu.

Kemin tapahtumien yleinen tausta

Heti vuoden 1948 eduskuntavaalien jälkeen voitiin havaita, että maamme suurpääomapiirit valmistelivat suunnanmuutosta, joka kuten 30-luvun talouspulan aikana,

säilyttäisi lähestyvästä talouspulasta johtuvat vaikeudet yksinomaan tai pääasiassa palkannauttijaluokan ja työtätekevän talonpoikaiston kannettaviksi. Tämän suunnanmuutoksen toteuttamiseksi pystytettiin oikeistopuolueiden kannatuksen varassa nykyinen hallitus.

Talvella 1948—49 tapahtui jo lukuisia palkanalennuksia kaikkialla maassa ns. "tasoituksen" nimellä. Työttömyys edisti voimakkaasti näitä pyrkimyksiä. Samaan suuntaan oli kesän 1949 aikana suunniteltu jatkettavan. Vielä senkin jälkeen, kun hallitus oli toimeenpannut valuuttakurssien muutoksen, joka jo merkitsi reaalipalkkojen tuntuvaa alentamista, on työväestö joutunut kamppailemaan nimellispalkkojenkin alennuksia vastaan, ja tämä siitä huolimatta, että kevään ja kesän kuluessa on tapahtunut huomattavia hintojen korotuksia. Taistelu elintason alentamispyrkimyksiä vastaan tuli väistämättömäksi.

Kemin lakkotaistelut ovat erittäin tärkeä osa tätä taistelua. Työnantajakapitalistit pitivät Kemin seutua eräänä Suomen työväenluokan vahvimmista linnakkeista ja halusivat väkivoimalla murtaa tämän linnakkeen voidakseen sitten suuremmitta esteittä murtaa työläisten vastarinnan koko maassa. Sentähden he yhteistoiminnassa hallituksen kanssa jo alkukesästä lähtien valmistelivat Kemissä toimeenpantavaa ryntäystä — suurta provokatiota Rovaniemen murhapolttojutun malliin.

Kemi-yhtiö pakottaa työläiset palkkataisteluun

Kun paikalliset neuvottelut Kemi-yhtiön johdon ja paperityöntekijäin ammattiosaston välillä samoinkuin työnantajain ja työntekijäin keskusliittojen välillä massanlastaajien ja -varastoijien palkkojen alentamisesta eivät olleet johtaneet sopimukseen, yhtiön johto antoi 25. 6. 49 työntekijöilleen ilmoituksen, että selluloosan varastoimis- ja lastaustyöt aloitetaan 27. 6. 49 kello 6.00 tuntitöinä. Samalla yhtiö lähetti laatimansa uuden urakkahinnoittelun, jota se ilmoitti olevansa valmis noudattamaan. Uuden urakkahinnoittelun mukaan työntekijäin urakkapalkat olisivat olleet jopa 40 % alhaisemmat kuin aikaisemman sopimuksen mukaiset palkat. Tämän lisäksi yhtiön johto ilmoitti työntekijöilleen, että jos työt aloitetaan tuntitöinä, on työntekijäin suoritettava sama määrä työtä kuin mihin keskimäärin urakkatyönä on päästy. Aikaisemmin yhtiön johto oli jättänyt myöskin pöllinnostajille laatimansa uuden urakkahinnoittelun, jonka mukaan tässä työssä palkat olisivat alentuneet 27—30 %:lla aikaisemman sopimuksen mukaisista palkoista.

Selluloosan lastaus- ja varastoimis- sekä pöllinnostotyöntekijät jättivät 29. 6. 49 pitämänsä kokouksen päätöksen mukaisesti yhtiön johdolle uhkavaatimuksen, jossa esitettiin, että ellei työnantaja peruuta työsopimuksen vastaisia toimenpiteitään ja aloita viipymättä neuvotteluja uusista urakkahinnoista, lopetetaan työt 1. 7. 49 kello 6.00. Vastauskirjeessään 30. 6. 49 yhtiön johto katsoi, että neuvottelut asiasta ovat päättyneet, ja varoitti työntekijöitään ryhtymästä lakkoon. Yhtiön vastauksen saatuaan työntekijät samana päivänä pitämässään kokouksessa — koska yhtiö ei ollut peruuttanut toimenpiteitään — päättivät äänestyksen jälkeen aloittaa lakon aikaisemman uhkavaatimuksensa mukaisesti 1. 7. 49 kello 6.00.

Näin alkaneen lakon kestäessä ja työnantajan kieltäytyessä peruuttamasta suorittamiaan palkkojen alennuksia Kemi-yhtiön Karihaaran sahan työläiset käsittelivät muodostunutta tilannetta 17. 7. 49 pitämässään kokouksessa ja päättivät antaa yhtiön johdolle uhkavaatimuksen, että ellei palkanalennuksia massanlastaajien ja -varastoijien sekä pöllinnostajien kohdalta peruuteta, tulevat sahan työläiset yhtymään Pajusaaren paikallisen paperityöläisten ammattiosaston julistamaan lakkoon. Kun yhtiö ei määräpäivään mennessä suvainnut edes vastata kirjelmään, aloittivat sahan työläiset kannatuslakon 20. 7. 49 kello 6.00. Tässä yhteydessä on syytä mainita, että edellä selostetulla tavalla syntyneen lakon aikana yhtiön johto vielä alensi Mansikkaniemen telakkatyöläistensä palkkoja jopa 70 %:lla.

Nämä työnantajain jatkuvat palkkojen alentamiset ja itsepintainen kieltäytyminen neuvotteluista suoritettujen palkanalennusten peruuttamiseksi, nostattivat koko Kemin työväestön päättävään ja yksimieliseen taisteluun palkanalennusten torjumiseksi. Kemin satamatöissä työskennelleet työläiset aloittivat kannatuslakon, ja vähin erin syntyi kannatuslakkoja muillakin Kemissä olevilla työmailla niin, että lopuksi Kemin kaupungissa kaikki suurimmat työmaat olivat lakkotilassa, varsinkin kun Kemijokisuun eroittelutyömaan työläiset olivat 22. 7. 49 aamulla aloittaneet lakon Kemijoen Uittoyhdistyksen eroittelutöissä toimeenpanemien palkanalennusten peruuttamiseksi. Työläiset käsittivät, että nämä palkanalennukset olisivat vain alkua yleiseen palkkojen ja elintason alentamiseen. Sentähden he yksimielisesti taistelivat palkanalennusten torjumiseksi.

Työnantajain apurit asialla

Kun mitkään työnantajain toimenpiteet Kemin työläisten yksimielisen leipätaistelun nujertamiseksi eivät olleet onnistuneet ja kun työläisten taistelu aina vain laajeni ja sai päättävämmän luonteen, ryhtyivät työnantajat käyttämään apureitaan. Heinäkuun 24 pnä, jolloin Kemissä oli lakossa jo yli 3.000 työläistä, saapuivat Helsingistä lähetetyt sosdem-johtajat Rantanen ja Trygg Kemiin. He pyrkivät työläisten tietämättä näiden nimissä tekemään antautumissopimuksen työnantajain kanssa ja valtaamaan Karihaaran paperityöläisten ammattiosaston. Tämä sosdem-oikeiston salakavala yritys kuivui kuitenkin kokoon Kemin työläisten yksimielisyyden ansiosta. Myöhemminkin sosdem-oikeistolaiset pyrkivät samantapaisilla toimenpiteillä murtamaan Kemin työläisten lakkoa, mutta sekä Helsingistä myöhemmin lähetetyt työläisten taistelun pettäjät että näiden värväämät paikalliset junttamiehet joutuivat jokaisessa yrityksessään häpeäpaaluun. Näillä otteillaan he vain paljastivat Kemin työläisille selvästi työnantajien, hallituksen ja SAK:n sosdem-oikeistolaisten yhteispelin.

Hallituksen otteet tässä vaiheessa

Kun valtion välitysmies varatuomari Kulovaara 3. 8. 49 ilmestyi Kemiin, näkyi hänen toiminnassaan sama hallituksen ja työnantajien yhteinen linja: syrjäyttää itse asianomaiset työläiset neuvotteluista ja sopia asioista työnantajien kanssa. Kun nämä

kin juonittelut kilpistyivät lakkolaisten valppauteen ja yksimielisyyteen, alkoivat tulla esiin uhkaukset ja voimakeinojen käyttö.

Niinpä alettiin Kemiin siirtää poliisivoimia muulta. Elokuun 6 pnä siirrettiin Oulusta, Rovaniemeltä ja Torniosta poliisivoimia Kemiin siitä huolimatta, että Kemin lakkolaisten esiintyminen oli viranomaisten omienkin selitysten mukaan ollut täysin asiallista. Pian kuitenkin selvisi, mitä varten Kemiin kootaan poliisivoimia. Neuvottelujen Kemijokisuun eroittelutyömaan lakosta ollessa vielä kesken hallitus antoi Suomen Metsä- ja Uittotyöväen liitolle uhkavaatimuksen, jossa määrättiin lakko lopetettavaksi 15. 8. mennessä pakkotoimenpiteitten uhalla. Ja kun tämäkään toimenpide ei tuottanut tuloksia, koska sekin kilpistyi työläisten ja tässä tapauksessa myös työtätekevän talonpoikaiston yhtenäiseen ja eheään rintamaan, hallitus antoi uuden uhkavaatimuksen, jonka mukaan lakko oli lopetettava 17. 8. mennessä. Kun tälläkään toimenpiteellä ei saatu murretuksi työläisten ja talonpoikien palkkojensa puolesta käymän taistelun tiivistä rintamaa, niin hallitus heitettyään arvovaltansa työnantajakapitalistien taakse, katsoi välttämättömäksi ryhtyä määrättyihin toimenpiteisiin "kunniansa" pelastamiseksi.

Kemi piiritetään ja sotaväkeä sekä poliiseja tuodaan lisää

Lisättyä poliisi- ja sotilasvoimaa käytettiin sitten rikkureiden kuljetusten suojelemiseen, vieläpä suoranaiseen värväykseenkin, kuten tapahtui Kemijokisuulla oleviin lakkolaisiin nähden. Poliisien käytössä olleita autoja käytettiin rikkureiden kuljettamiseen työmaalle ja sieltä pois. Samanaikaisesti lakkolaisia vainottiin ja heidän liikuntavapauttaan vieläpä yleisillä teilläkin rajoitettiin. Jo 17. 8. ja erikoisesti 18. 8. aamulla rehoitti esim. Kemin—Tornion maantiellä suoranainen poliisiterrori. Poliisit tarkastivat tiellä kulkevia ihmisiä ja määräsivät, ketkä saavat mennä Kemijoen yli johtavaa siltaa kaupunkiin asioilleen. Eräitä pahoinpideltiin yleisellä valtatiellä ja käännytettiin takaisin päästämättä heitä asioilleen Kemiin ja päinvastoin toisia Kemin kaupungista Tornioon päin pyrkiviä palautettiin takaisin Kemiin.

Katala provokatio ja työläisten murhaaminen tapahtuu 18. 8. 1949

Tuona historiaan lähtemättömästi painuvana päivänä pidettiin Karihaaran työväentalon pihamaalla lakkolaisten yleinen kokous, jossa käsiteltiin lakkotilanteen silloista vaihetta ja tähdennettiin työväestön yhtenäisen ja järjestyneen voiman merkitystä. Myös kuultiin selostus poliisivoimien viimeisistä väkivaltaisuuksista. Eräässä puheenvuorossa tehtiin ehdotus, että kokouksen jälkeen mentäisiin katsomaan, onko Kemijokisuun erottelutyömaalla rikkureita. Lakkotoimikunnan taholta lausuttiin kehoitus esiintyä arvokkaasti ja rauhallisesti.

Mielenosoituskulkue lähti kokouksen päätyttyä ja mainitulla tavalla. Mutta kulkueen marssittua 4—5 kilometriä järjestyneesti, vähintäkään järjestyshäiriötä tuottamatta, sen kimppuun hyökkäsi konepistooleilla ja pampuilla varustettu poliisikomen-

nuskunta, joka samalla käytti kyynelkaasupommeja kulkuetta vastaan. Kun ahtaalle tielle pakkautunut monituhantinen joukko ei ensimmäisistä pamppujen iskuista päässyt hajaantumaan, kajahtivat laukaukset, ja useita luoteja osui aseettomaan väkijoukkoon, jossa oli myös naisia ja lapsia. Eturivissä ollut sähköasentaja Felix Pietilä kaatui heti kuolleena maahan, useat kulkueessa olleet haavoittuivat lentävistä kuulista, työläisnainen Anni Kontiokangas pamputettiin tainnoksiin ja joutui ruhjotuksi niin, että hän kuoli saamiinsa vammoihin sairaalassa. Työläiset, jotka näin yllättäen joutuivat murhaajien luotisateeseen, turvautuivat maantien kiviin ja käsiinsä saamiinsa kapuloihin koettaen parhaansa mukaan puolustautua perääntyessään. Huolimatta kulkueen hajaantumisesta jatkoivat poliisit ammuntaansa n. 10—15 minuutin ajan.

Työväenjärjestöt lähettävät valtuuskunnan Kemiin

Tapahtumien saatua kohtalokkaan käänteensä päättivät SKDL ja SKP lähettää valtuuskunnan paikkakunnalle tarkkailemaan, mitä oli tapahtunut ja tapahtumassa. Valtuuskunnan jäseniksi tulivat kansanedustajat Sylvi-Kyllikki Kilpi, Eino Tainio ja Atos Wirtanen (SKDL), johtaja Matti Janhunen (SKP) ja lainopillisena avustajana varatuomari Risto Hölttä.

Valtuuskunta lähti matkalle elokuun 19 pnä ja viipyi Kemissä muutamia päiviä. Se totesi tapahtuneet mielivaltaiset takavarikoinnit, joista kuitenkin viranomaiset niiden ilmeisen perusteettomuuden vuoksi joutuivat perääntymään. Valtuuskunta puhutteli useita kymmeniä paikkakuntalaisia, sekä sellaisia, jotka olivat osallistuneet mielenosoitukseen että ulkopuolisia silminnäkijöitä. Valtuuskunta joutui myös toteamaan, että jo ennen veritorstain tapahtumia oli useita lakkolaisia sekä myös muita vasemmistoon kuuluvia henkilöitä raa'asti pahoinpidelty. Rauhanhäiritsijöinä olivat esiintyneet Kemiin komennetut ulkopuoliset poliisivoimat. Kaupunki eli kuin piiritystilassa, oli julistettu kokoontumiskielto, ja kaikkialla esiintyi poliisi- ja sotilaspartioita täydessä aseistuksessa.

Valtuuskunta kävi neuvotteluja Lapin läänin maaherran ja poliisitarkastajan kanssa. Neuvotteluissa viranomaiset lupautuivat kumoamaan poikkeustilan, palauttamaan SKP:n piiritoimistosta takavarikoidun aineiston, vähentämään poliisivoimia ja pyytämään oikeuskanslerilta puolueettoman tutkimuksen suorittamista.

Välittömästi tämän jälkeen hallitus antoi päätöksen, että Kemi-yhtiön on peruutettava Pajusaaren massatehtaalla toimeenpanemansa palkanalennukset. Tämä merkitsi sitä, että Kemin työläisten yksimielinen taistelu oli pakottanut hallituksen osittain perääntymään alkuperäisestä kannastaan ja että Kemin lakko oli virallisestikin jouduttu tunnustamaan oikeutetuksi palkkataisteluksi.

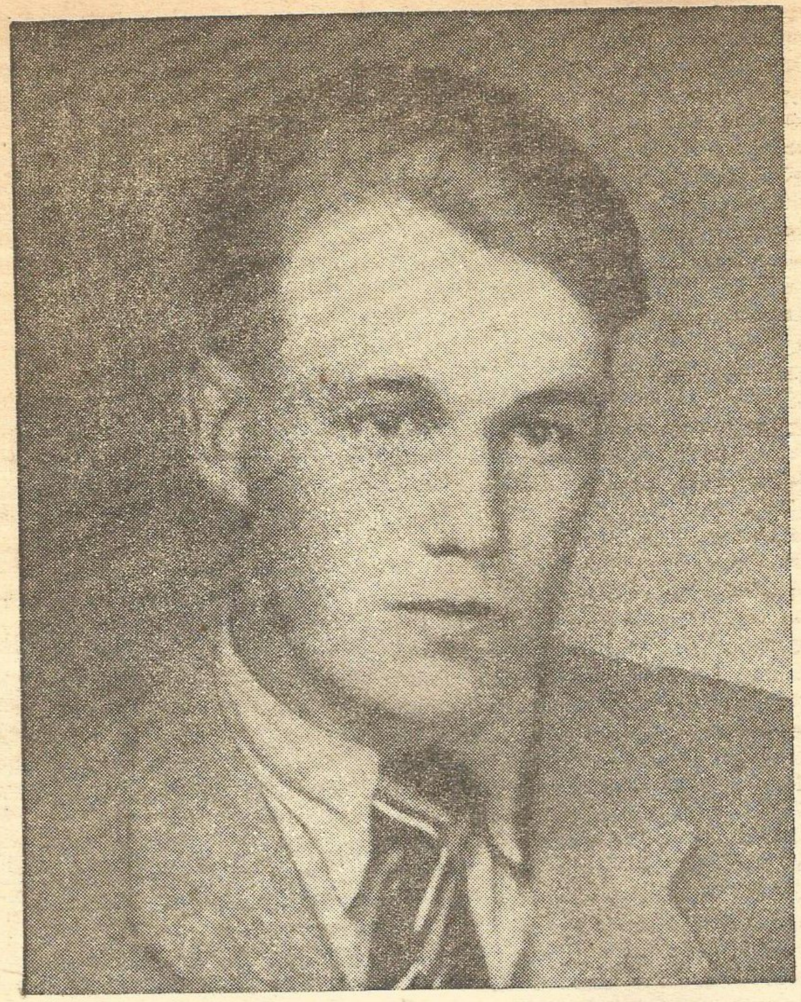

Felix Einari Pietilä

He kaatuivat rauhan aikana aseettomina aseettomien toveriensa keskellä poliisiluotien teloittamina.

Anni Alina Kontiokangas

Heidän rikoksensa oli nälkä.
Älä unohda heitä koskaan.

Silminnäkijät kertovat

Valtuuskunta sai kuulla lukuisten sekä lakkolaisten että poliisien joukossa olleiden ja sivullisten silminnäkijäin kertomuksia tapahtumain luonteesta ja kulusta. Valtuuskunta ei voi vielä julkaista asianomaisten nimiä, koska tämä voisi vaikeuttaa vastaavia tutkimuksia ja totuuden selvillesaamista. Paikkakunnalla oli yleisenä käsityksenä, että poliisitutkijat järjestelmällisesti raivaavat pois tieltä todistajia pidättämällä heidät ja syyttämällä heitä asianosaisiksi. Sitäpaitsi monet pelkäävät uusia pahoinpitelyjä. Jo nämä tosiasiat ovat ratkaisevia arvosteltaessa järjestysvallan esiintymistä Kemissä. Ja nyt annamme puheenvuoron todistajille.

Emäntä N. N. kertoo: "Olin paikalla, Lautiosaaressa, kun kulkueen etupää pysähtyi poliisijoukon sitä vaatiessa. Kulkueen jälkipäästä kuului kuitenkin edelleen laulua ja takana oleva joukko painoi etummaisia, jolloin syntyi tiivis väkijoukko k.o. paikalla olevan asuntoparakin ja maantien toisella puolella olevan kaupparakennuksen väliin, jälkijoukosta edelleen laulun kuuluessa. Etummaisena olevat huusivat takanaoleville, pyytäen laulun lopettamista ja hiljaisuutta, sekä kieltäen, ettei saa tuuppia ja painostaa. Huutojen ja laulun aikana näin poliisien hyökkäävän pamput ja ampuma-aseet paljastettuina väkijoukkoa kohden. Poliisien pamppujen heiluessa kuului samassa myöskin poliisien joukosta yht'äkkinen ammunta, jolloin yleisöjoukossa syntyi pakokauhu, ihmisten yrittäessä eri suuntiin pakooon. Pakenevaa väkijoukkoa poliisit ajoivat takaa, jolloin näin useita ihmisiä lyötävän pampuilla. Jotkut tuupertuivat maahan lähtien uudelleen ryömien ja juosten pakoon. Joku mieshenkilö tuupertui maahan jääden makaamaan siihen."

Työmies N. N. sanoi olleensa ensimmäisenä kulkueessa. Poliisin huutoon "hajautukaa" kulkueesta vastattiin: "rauhoittukaa", "ei meillä ole mitään pahaa aikeissa" y.m.s. Kääntyessäni väkijoukkoon päin, estääkseni takaa päin tulevan paineen ja pyytääkseni hiljaisuutta neuvottelua varten tunsin, että joku löi minua takaapäin päälakeen. Kääntyessäni lyöjään päin näin poliisin kohotetuin pampuin. Väistäessäni tätä uutta lyöntiä horjahdin, jolloin pamppu sattui vain toiseen olkavarteeni. Tuskin olin selviytynyt tämän lyönnin ja väistöni horjahduksesta, kun poliisijoukosta kuului ampuma-aseiden pauke. Kulkueessa etummaisina olleiden keskuudessa alkoi tällöin pakeneminen, jolloin syntyi sekasortoa takimmaisten painostaessa vielä sulloutunutta väkijoukkoa. Juostessamme pakoon kuului vielä ampuma-aseiden pauketta, joka jatkui vielä silloinkin, kun jo olimme puiden suojissa.

Talollinen N. N., joka oli ollut vaimonsa ja kahden lapsensa kanssa Kemissä ostoksilla, joutui odottamaan vaimoaan, joka oli jäänyt jälkeen, tapahtumapaikalla Akkunusjoen uuden uoman sillalla. Kulkueen tullessa tapahtumapaikalle kertoi kuulleensa poliisijoukosta huudettavan **"hajautukaa", jolloin** myöskin **kulkueesta** kuului huutoja ja laulua. Huutojen aikana poliisijoukko lähti hyökkäämään väkijoukkoa kohden pampuilla ja ampuma-aseilla varustettuna. Näki jonkun poliisimiehen ampuma-aseen, jol-

loin samalla kuului poliisijoukosta yht'aikaa useampia laukauksia. Väkijoukon lähtiessä pakoon, juoksi Kemijoen silloilta konepistooleilla varustettuja poliisimiehiä seuraten poliisien takaa-ajamaa väkijoukkoa. Tällöin alkoi myös kuulua konepistoolien laukaussarjoja.

Työmies N. N. kertoi m.m.: "Näin Anni Kontiokankaan voivotellen pää painuksissa kontaten laahautuvan paikalla olleen kuorma-auton alle."

Uittotyömies N. N.: "Näin, miten poliisit hakkasivat erästä vanhemman puoleista naishenkilöä, joka sitten tuupertui poliisien keskelle."

Työmies N. N. "Olin noin 1,5 m etäisyydessä Pietilästä, kun hän tarttui molemmin käsin sydänalaansa ja parkasi "oih". Toinen siinä lähellä olleista tarttui Pietilään kysyen: "Voi kuinka sinulle kävi". Pietilä ei kuitenkaan kyennyt tähän enää vastaamaan. Yritin mennä auttamaan Pietilää, mutta poliisit suuntasivat niin voimakkaan tulen, että olin pakoitettu pakenemaan."

Sosdem-työläinen N. N. kertoi, ettei hän ole osallistunut kulkueisiin, oli kuitenkin nyt sattumalta paikalla. "Tapausten alku oli yhtä meteliä. Poliisit hakkasivat ensin patukoilla. Ammunta alkoi kuin yhteislaukauksella. Mies, jonka oletin Pietiläksi, kaatui keskipaikalle Talouskaupan ohi kulkevaa tietä." Kertojan juostessa metsään satoi sinne luoteja niin, että pensaat rapisivat.

Tapahtumat lain valossa

Hallitusmuoto ja rauhansopimus

Kemin tapausten yhteydessä on julkilausumissa ja presidentille lähetetyissä kirjelmissä vedottu Suomen perustuslakiin ja rauhansopimukseen ja todettu näitä loukatuksi. Porvariston ja hallituksen piirissä ovat mainitunlaiset toteamukset herättäneet raivoisaa kiukkua. Ne on pyritty leimaamaan "provokatioksi". Sitä ne eivät kuitenkaan ole. Kemin tapausten syvällinen merkitys onkin juuri siinä, että ne pöyristyttävällä tavalla paljastavat hallituksen ja sitä tukevien piirien piittaamattomuuden perustuslaeissa mainituista demokraattisista oikeuksista sekä niitten tarkoituksellisen pyrkimyksen rauhansopimuksen poliittisten artiklojen mitätöimiseen.

Kemin lakkojen perussyy oli työnantajan sopimuksenvastainen palkkojen alennus. Lakon oikeutuksen tunnusti lakon alkuvaiheessa hallituksen pää-äänenkannattajakin. Myöhemmin hallitus kuitenkin ryhtyi valtalain nojalla työläisiä polkeviin toimenpiteisiin, julistaen Kemijokivarren erottelutyömaan avoimeksi, lähettäen perustuslakiin viitaten poliisi- ja sotilasosastoja rikkureiden suojaksi. "Kansalaisten työvoima on hallituksen erityisessä suojeluksessa", kuului irvokas perustelu.

Hallitusmuodon 6 §:n mukaan "kansalaisten työvoima on valtakunnan erikoisessa

suojeluksessa". Merkitseekö tämä hallitusmuodon "erikoinen suojelu" nimenomaan rikkurien suojelusta? Ei suinkaan! Mitä tulee rikkureiden suojelemiseen, on se yleisen ruumiillisen koskemattomuuden suojelun varassa. Hallitusmuodon 6 § on sen sijaan maamme työväenlainsäädännön perusta ja pohja. Jo ennen sen säätämistäkin tunnustettiin työläisten lakko-oikeus sekä periaatteessa että käytännössä. Kun tämä oikeus tuli myös perustuslailla vahvistetuksi, tuntee työväki sen entistä pyhemmäksi. Lakko-oikeuteen kuuluu myös lakkolaisten oikeus osoittaa pyrkimyksensä mielenosoituksin kuin myös oikeus asettaa lakkovahteja, voidakseen todeta, ketkä sen pyrkimyksiä polkevat. Rikkurien suojelu Kemissä merkitsi terroria lakkolaisia vastaan. Valtalain käyttäminen oli perustuslain viitoittaman työvoimansuojelun mitätöimistä. Hallituksen vihdoin antama päätös, jolla työnantaja velvoitettiin maksamaan alentamattomat palkat, oli täydellinen tunnustus sen valtalakiin nojautuvan päätöksen perustuslainvastaisuudesta.

Hallituksen ja viranomaisten toimenpiteet Kemissä loukkaavat myös kansalaisten demokraattisia perusoikeuksia, sellaisina kuin ne rauhansopimus takaa. Julistamalla 16. 8. pitämässään radiopuheessa Kemin työläiset metelöitsijöiksi, joita kommunistit johtavat kapinaan laillista hallitusta vastaan, sisäministeri Simonen syyllistyi törkeään provokatioon. Sotaväki ja poliisi asetettiin työläisiä vastaan juuri tämän provokatoorisen väitteen perusteella. Terroriin Kemin työläisiä vastaan yleensä liittyi terrori myös kommunisteja vastaan erityisesti, s.o. määrättyä poliittista mielipideryhmää vastaan, ts. tämän diskriminointi.

Rikoslain määräykset

Valtiovaltaan kohdistuvina rikoksina mainitaan rikoslain 16 luvun 3 ja 4 §:ssä meteli ja kapina. Meteli edellyttää: 1) että väkeä kokoontuu paljon yhteen, 2) että tämä väkijoukko osoittaa aikovansa häiritä yleistä turvallisuutta ja järjestystä tai aikovansa yksin toimin pakottaa virkamiehen tekemään tai tekemättä jättämään virkatoimen tahi aikovansa tehdä virkamiehelle vastarintaa virka-asioissa taikka muuten harjoittaa väkivaltaa häntä kohtaan virantoimituksessa tai kostaakseen hänelle virkatoimesta sekä 3) että väkijoukko jättää noudattamatta sille lain määräämässä järjestyksessä annetun hajaantumiskäskyn.

Mitä Kemissä 18. 8. 1949 sattuneisiin tapahtumiin tulee, on todettava seuraavaa:

Väkeä oli kylläkin kokoontunut paljon yhteen, joten tässä suhteessa metelin tunnusmerkistön ensimmäinen vaatimus saattaisi tulla täytetyksi. Missä tarkoituksessa, luvallisessa vaiko luvattomassa, väki on kokoontunut, ei vielä sellaisenaan ole ratkaisevaa. Kun leipäänsä puolustavilla työläisillä on perustuslain turvaama kokoontumisvapaus, on kuitenkin selvää, että viranomaisilta on vaadittava suurempaa pidättyvyyttä ja malttia väkijoukkoon kohdistettavien toimenpiteiden suhteen kuin siinä tapauksessa, että kysymys olisi kokoontumisesta, jonka tarkoituksena olisi väkivaltaan ryhtyminen.

Mitä sitten tulee metelin tunnusmerkistön toiseen vaatimukseen, niin vaadittavasta aikomuksesta ei voida Kemin tapahtumien yhteydessä puhuakaan. Työläiset olivat päättäneet ainoastaan lähteä mielenosoitusmarssille lakonalaisen työmaan lähei-

syyteen. Kun viranomaisilla on oikeus ryhtyä hajoittamaan väkijoukkoa vain, jos väkijoukon tarkoitus tehdä yksissä toimin rikos on käynyt selvästi ilmi, on todettava, että viranomaiset eivät olisi laisinkaan saaneet ryhtyä hajoittamaan väkijoukkoa. Se, että viranomaiset olivat sallineet kulkueen kokoontua ja marssia kaikessa rauhassa useita kilometrejä, osoittaa myös puolestaan sitä, että kysymyksessä ei ollutkaan mikään lakiin perustuva hajoitus, vaan ennakolta suunniteltu provokatoorinen hyökkäys työläisiä vastaan. Jos taas viranomaiset olisivat katsoneet, että väkijoukko oli vaaraksi yleiselle liikenteelle, olisi tästä tullut ilmoittaa jo aikaisemmin.

Mutta vaikka lähdettäisiin siitä ehdottomasti väärästä kannasta, että viranomaisilla olisi ollut oikeus hajoittaa väkijoukko, on virkamiesten menettelyn ilmeinen laittomuus tällöinkin selvä. Rikoslain 16 luvun 6 §:ssä nimittäin määrätään, että jos väkijoukko on osoittanut aikovansa tehdä kapinan taikka häiritä yleistä turvallisuutta tahi järjestystä, niin paikalla olevan maaherran, pormestarin tai poliisimestarin tulee kolme kertaa lain nimessä kuuluvasti käskeä väkijoukkoa heti hajaantumaan. Vasta, ellei väkijoukko kolmannenkaan käskyn jälkeen hajaannu, voidaan käyttää pakkoa väkijoukon hajoittamiseksi. Tässä suhteessa on todettava, että poliisijoukkoa johti henkilö, jolla ei ole Kemin kaupungin alueella toimivaltaa eikä siis myöskään oikeutta antaa pätevää hajaantumiskäskyä.

Ilman muuta on selvää, että hajaantumiskäskyjen välillä on oltava niin pitkä tauko, että väkijoukolla on riittävän pitkä aika totella jokaista käskyä. Erityisesti kolmannen käskyn jälkeen on väkijoukolle suotava tilaisuus hajaantua, sillä vasta sitten kun kolmas käsky on annettu, astuvat lain määräämät seuraukset voimaan. Kemin tapauksessa on huomattava, että jos hajaantumiskäsky on annettu, sitä ei ole annettu niin lujaa, että koko väkijoukko olisi sen kuullut, sekä että poliisi on ryhtynyt hyökkäämään niin nopeasti, että väkijoukolla ei ole ollut minkäänlaista mahdollisuutta hajaantua, vaikka se olisi kehoituksen kuullutkin ja halunnut sitä noudattaa, mistä viranomaisten käskyn noudattamisen halusta on riittävästi sitovia todisteita. Hajaantumista on vaikeuttanut myös ilmeinen tilan puute.

Mitä vihdoin tulee tapaan, jolla poliisijoukot ovat ryhtyneet hajoittamaan työläisiä, on siitä todettava, että aseita saadaan lain mukaan käyttää metelistä jopa kapinastakin kysymyksen ollen ainoastaan silloin, kun niiden käyttäminen on metelin tai kapinan asettamiseksi ehdottoman välttämätöntä. Tätä sääntöä samoinkuin sitäkin, että aseiden käyttö on sallittua vain niin kauan kuin kapinan tai metelin asettamiseksi on välttämättömästi tarpeen, ovat poliisit rikkoneet mitä törkeimmällä tavalla.

Asian "tutkinta"

Edellisestä myös selvinnee, että kaikki ne toimenpiteet, joihin hallitus ja sen poliisit ovat Kemin tapahtumien johdosta ja jälkeen ryhtyneet, ovat täysin lainvastaisia. Poliisi on ryhtynyt pidättämään pahoinpitelemiään työläisiä. Pidätysten laittomuus on selvä sellaistenkin henkilöiden kohdalla, jotka mahdollisesti hyökkäyksen kohteiksi joutuneina ovat itsepuolustuksekseen tehneet poliiseille vastarintaa. Suomen tieteisopissa on hyväksytty hätävarjeluun nähden se yleinen periaate, että kenenkään oikeu-

dettoman hyökkäyksen kohteeksi joutuvan ei tarvitse antautua tai paeta, vaan hänellä on oikeus vastata väkivaltaan väkivallalla.

Minkäänlaista laillisuuden varjoakaan ei ole myöskään siinä toimenpiteessä, jolla aseistettu poliisi elokuun 18 päivänä kello 23.00 murtautui SKP:n ja SKDL:n piiritoimistoihin ja jolloin se kenenkään toimistoon kuuluvan henkilön olematta läsnä ja laatimatta asiasta minkäänlaista pöytäkirjaa tai luetteloa otti haltuunsa osan näiden toimistojen arkistosta. Suomen oikeuden mukaan takavarikkoa ei näet voida suorittaa ilman, että sille, jolle takavarikoitava omaisuus kuuluu, taikka hänen omaisilleen tai talonväelle suodaan tilaisuus olla läsnä takavarikkoa toimitettaessa. Myöskin vaaditaan, että takavarikoimistilaisuudessa tehdään pöytäkirja, jossa mainitaan takavarikon tarkoitus ja mitä siinä on tapahtunut, minkä ohessa pöytäkirjaan on liitettävä luettelo takavarikoiduista esineistä. Mitään näistä määräyksistä eivät hallituksen poliisit Kemissä noudattaneet, vaan he päinvastoin murtautuivat suljettuun toimistoon syyllistyen tuollakin tavoin törkeään rikokseen. Sanomattakin on selvää, että poliiseilta puuttui myös oikeus itse takavarikon suorittamiseen ja toimistoihin tunkeutumiseen.

Syylliset tutkijoina

Mutta ei riitä se, että viranomaiset ovat hallituksen käskystä ja yllytyksestä syyllistyneet kokonaiseen sarjaan rikoksia ja laittomuuksia. He eivät yritä ainoastaan jatkuvasti peittää rikoksiaan, vaan pyrkivät virka-asemansa suomaa tosiasiallista valtaansa väärinkäyttäen sälyttämään vastuun rikoksistaan heidän rikostensa uhreiksi joutuneiden turvattomien työläisten kannettavaksi. Tässä mielessä Kemissä suoritettavia tutkimuksia johtaa poliisitarkastaja Lampela sisäasiainministeri Simosen kiinteän ohjauksen alaisena. Kun ottaa huomioon, että molemmat mainitut henkilöt ovat ensisijaisessa vastuussa Kemin veritorstain tapahtumista, ei heillä ole mitään oikeutta suorittaa asiassa tutkimuksia. Selvää on, että rikostutkijalta vaaditaan samaa esteettömyyttä kuin tuomarilta. Selvin esteettömyysvaatimus taasen on se, että älköön kukaan toimiko tuomarina asiassa, jossa hänellä on osa tai josta hänellä on erinomaista hyötyä tai vahinkoa odotettavanaan.

Sanomalehdistön edustajiin kohdistettu terrori

Viranomaisten suorittama "Kansan Tahdon" edustajan, toimittaja Kullervo Kaukosen pahoinpiteleminen ja pidättäminen sekä muihin paikalla olleisiin sanomalehtimiehiin kohdistetut uhkaukset ja heidän toimintamahdollisuuksiensa rajottaminen ovat ilmeisesti tarkoittaneet totuuden julkitulon ehkäisemistä. Sisäministeri Simosen joko suoraan tai poliisitarkastaja Lampelan välityksellä antamasta määräyksestä nimismies Huhtala kielsi ja esti sanomalehtimiehiä ottamasta valokuvia. Poliisit uhkailivat lehtimiehiä pistooleilla. Tällaisen kohtelun alaiseksi joutuivat mm. "Työkansan Sanomain" edustaja Martti Nieminen ja erään ruotsalaisen lehden edustaja. Vetoaminen hallitusmuodossa säädettyyn sananvapauteen ei auttanut. Rajoittaessaan täten tahallisesti lehdistön oikeuksia viranomaiset syyllistyivät törkeään laittomuuteen.

Yleiset toteamukset

Kaiken edelläolevan jälkeen ovat seuraavat päätelmät välttämättömiä:

1. Kemi-yhtiön yhteistoiminnassa valtiovallan kanssa järjestämän hyökkäyksen päämääränä oli Suomen palkkatyöväestön vastustuskyvyn ja vastarinnan murtaminen.

2. Kemin työläiset nousivat lakkotaistelulla puolustamaan elinehtojaan Kemi-yhtiön toimeenpanemia palkanalennuksia vastaan.

3. Kemin työläiset ovat koko lakkotaistelunsa ajan pysyneet hallitusmuodossa ja rauhansopimuksessa määriteltyjen yleisten kansalaisvapauksien ja -oikeuksien puitteissa.

4. Lakkolaisten marssi oli luonteeltaan rauhallinen mielenosoitus vailla väkivaltaisia pyrkimyksiä.

5. Viranomaisten menettely Kemissä on ollut määrätietoista poliisiterroria, joka huipentui 18. 8. raa'aksi väkivallaksi.

6. Kun poliisilta on puuttunut perusteet väkivallan käyttöön, on Felix Pietilän ja Anni Kontiokankaan tapauksissa kysymys murhaamisesta.

7. Poliisien laiton tunkeutuminen SKDL:n ja SKP:n Kemin piiritoimistoihin ja asiakirjojen vienti sieltä on törkeä poliittisen vapauden ja rauhansopimuksen loukkaus.

8. Kokoontumis- ja mielenosoitusoikeuden kieltäminen oli selvä loukkaus rauhansopimuksen ja perustuslain kansalaisille suomia oikeuksia vastaan.

9. Lakkolaisten vapauden riisto, syytetoimenpiteiden valmistelu heitä vastaan ja sanomalehdistön edustajiin suunnattu terrori ovat poliisin hätäkeinoja sen oman rikollisen menettelyn peittämiseksi.

10. Sisäministeri Simonen poliisivoimien valvojana ja määräyksen antajana kantaa vastuun kaikista Kemin tapahtumista.

11. Asiaa nyt tutkivat viranomaiset, jotka tutkivat omia tekojaan, ovat lain mukaan selvästi esteellisiä.

Helsingissä, elokuun 30 päivänä 1949.

Työväenjärjestöjen valtuuskunta

Laittomasti pidätetyt vapautettava! Simonen ja muut syylliset edesvastuuseen!

Kemissä käyneen Työväenjärjestöjen Valtuuskunnan selostuksen sisältämä aineisto on pätevyydessään täysin vakuuttava todiste viranomaisten siellä harjoittamista laittomuuksista ja terroriteoista. Tähän nojautuen esitämme seuraavat vaatimukset ja vetoomukset:

Totuuden julkituloa Kemin tapauksista ei saa estää antamalla tutkimuksien toimittaminen rikoksiin ja laittomuuksiin osallistuneille viranomaisille.

Laittomasti pidätetyt tai vangitut henkilöt on heti laskettava vapaaksi eikä heitä vastaan saa aloittaa oikeudenkäyntiä.

Sensijaan on rikoksiin ja laittomuuksiin syyllistyneet viranomaiset, mukaanluettuna sisäministeri Simonen, asetettava syytteeseen ja saatettava ankaraan rangaistukseen Kemissä tapahtuneesta kansalaisten perustuslakiin nojautuvien oikeuksien ja rauhansopimuksen loukkaamisesta, joka ilmeni aseellisena väkivaltana johtaen kahden kansalaisen murhaamiseen sekä kansalaisjärjestöjen toiminnan terrorisoimiseen.

Nykyinen hallitus, jonka vastuulla tällaisia tekoja on tapahtunut, on korvattava uudella hallituksella, joka turvaa lakien noudattamisen maassamme ja toimii samalla työväenluokan elintason parantamiseksi, eikä sen huonontamiseksi, kuten nykyinen hallitus. Sisäministeri Simonen on viipymättä vapautettava hallituksen jäsenyydestä.

Tervehdimme Kemin kommunistisia, sosialidemokraattisia ja puolueettomia työläisiä, joiden yksimielinen ja rohkea taistelu on pakottanut hallituksen ja kapitalistit jo osittain peruuttamaan toimeenpanemansa palkkojen alennukset ja törkeimmät terroritoimenpiteensä.

Suomen työväenluokan on nyt koottava joukkonsa yhteiseen ja tiiviiseen rintamaan kapitalistien, viranomaisten ja heihin liittyneiden oikeistososialidemokraattisten johtajain yrityksiä vastaan huonontaa työtätekevien elintasoa ja polkea poliisiterrorin alle kansalaisten perustuslailliset oikeudet.

Me teemme kunniaa oikeuksiensa ja leipänsä puolesta kaatuneille tovereille!

Helsingissä syyskuun 2 päivänä 1949.

SKDL:n Liittotoimikunta. **SKP:n Puoluetoimikunta.**

Helsinki 1949. Kustannusosakeyhtiö Yhteistyön kirjapaino